

Erfgoed Magazine Alkmaar

Voorjaar 2026 nr. 75

Een goed bewaarde goot van wagenschot

Opgraving van een zeventiende- eeuwse stolp in Zuidschermer

In de laatste week van februari stonden onze archeologen opeens middenin de huisplattegrond van een zeventiende-eeuwse stolpboerderij in Zuidschermer. De resten werden gevonden onder een afgebroken boerderij uit de vorige eeuw. Daar bleken nog een eeuwenoude waterput, een buitenmuur en drie van de vier funderingspoeren in de grond te zitten. Ook troffen ze gebruiksvoorwerpen aan uit de zeventiende eeuw. En op de laatste dag stuitten ze op een opvallende eikenhouten goot. Guus van den Berg vertelt.

Ons kleine plekje op deze aardkloot is voor ons allemaal bijzonder en belangrijk. We wonen hier fijn, maar we moeten ook altijd weer aan de bak om dat zo te houden. Als er één gezamenlijke vriend én vijand is, dan is dat waarschijnlijk wel het water. Maar al te vaak hebben onze voorouders en ook wijzelf moeten strijden om onze huizen droog te houden. En regelmatig ging daar toch ook het één

en ander bij verloren. Andere keren is het weer zo gortdroog dat we snakken naar water en putten slaan om maar bij het zo fel-begeerde water te kunnen komen.

Water kan archeologisch onderzoek maken en breken

Er is óf te veel of te weinig water. En dat is niet anders als we via de archeologie kennis willen opdoen van onze geschiedenis. Water kan natuurlijk een bedreiging vormen voor archeologische resten als land dreigt te verdwijnen door erosie. Maar nog vaker is het de grondwaterstand die fatsoenlijk archeologisch onderzoek in de weg staat. Dan moet het water worden weggepompt door (bron)bemaling.

Dat was ook het geval bij ons laatste onderzoek van een stolpboerderij aan de Westdijk in Zuidschermer. Maar ook hier was het water tegelijkertijd onze vriend. **Lees verder op pagina 2 >**

Een nieuw en historisch verantwoord Nieuwlanderhek

Sinds vorige maand staat op de Popmansbrug weer een houten hek. Het is een replica van het Nieuwlanderhek dat hier tot 1882 stond. Daarmee kreeg een eeuwenoude toegangsroute tot de stad opnieuw een herkenbaar gezicht. Aan de reconstructie ging nog heel wat historisch onderzoek vooraf. Ook omdat er als voorbeeld slechts één vage oude foto was. "Wij wilden dat het resultaat historisch verantwoord zou zijn," zegt monumentenadviseur Anne Pauptit. Door een nauwe samenwerking met alle partijen is dat zeer goed gelukt. Het hek staat in een monumentale omgeving, als onderdeel van het bolwerk dat in zijn geheel een rijksmonument is. **Lees verder op pagina 3 >**

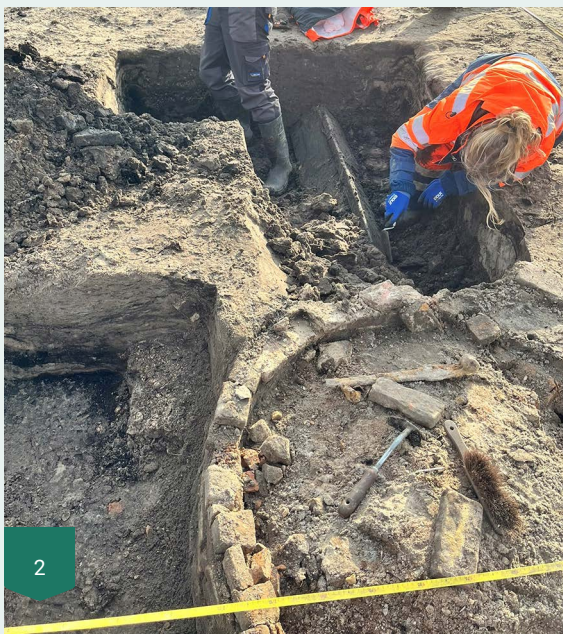

Meld je aan voor het digitale magazine met de uitgebreide artikelen op erfgoedalkmaar.nl

Foto midden: Nadat een deel van de houten gootconstructie was weggehaald, was goed de driehoekige vorm van de goot te zien.

Foto onder en voorpagina: Archeologen Kayleigh en Kasper zijn bezig met het uitgraven van de donkere grond uit een langgerekte baan aan de zuidkant van de waterput.

< vervolg van pagina 1

De hoge grondwaterstand had er ook voor gezorgd dat houten constructies uitstekend bewaard waren gebleven. Zo vonden we aan de zuidkant van een bakstenen waterput een langgerekte strook gevuld met donkere grond. En om erachter te komen waarom dit alles hier was ingegraven, moesten we nog flink aan de slag met de schep en troffel...

In het opgravingsvlak zie je de contouren van een waterput met daarnaast één van de vier funderingspoeren van de oude boerderij. Lees er meer over en bekijk de filmpjes op erfgoedalkmaar.nl

Een goot van wagenschot

Maar ons geduld en harde werken werden uiteindelijk beloond... De waterput bleek ondergronds te zijn verbonden met de zuidelijke perceelgreppel van de stolpboerderij. Hiervoor was een houten gootconstructie ingegraven van drie zware eikenhouten delen. De delen waren gemaakt van kwartiers gezaagd eikenhout, ook wel wagenschot genoemd. Door deze manier van zagen, krijgt het eikenhout een extra goede kwaliteit. De eikenhouten planken waren aan elkaar bevestigd met houten pen-en-gatverbindingen, steeds om de 40 cm.

Vermoedelijk was de goot aangelegd om overtollig grondwater af te voeren tot buiten de woning en het bijbehorende erf. Daar werd het waterpeil beheerd door de poldermolens van de Schermer. En dan had je er geen last meer van. Als er tenminste tijd en voldoende gemalen werd, natuurlijk.

Een greppel met schelpen

Uit het onderzoek bleek dat de houten goot later moet zijn toegevoegd. Eerder hadden de bewoners al geprobeerd overtollig water af te voeren door het graven van een greppel. Die greppel liep richting de perceelgreppel en was gevuld met schelpen.

De gevonden stolpboerderij stamt uit het midden van de zeventiende eeuw. De houten goot zal dus iets minder oud zijn. Nadat we de goot hadden gedocumenteerd, hebben we het hout meegenomen. Dit om meer te leren over de constructie en natuurlijk de leeftijd van het hout. Voor dat laatste raadplegen we nog een specialist in jaarringonderzoek, met een duur woord dendrochronologie.

Dit was dus weer één van de vele mooie kanten van archeologie. Juist die veelzijdigheid maakt het werk als archeoloog in onze prachtige gemeente zo leuk!

Guus van den Berg, archeoloog

Lees meer over de opgraving aan de Westdijk in Zuidschermer

Verder in dit nummer

Frans van Marle maakte opgravingen mogelijk	4
Student Bouwkunde analyseert De Groene Zwaan	6
Tim van der Heijden stage bij vakgroep Erfgoed	7
Mariaklok Dominicus klinkt op nieuw plek	8
Torenuurwerk Dorpskerk Oterleek weer als nieuw	9
Raad buigt zich over erfgoedbeleid	10
Studie naar sociale woningbouw en meer nieuw erfgoed	11
Bijzondere bodemvondst: Rijk met een hoge kraag	12

Bekijk het digitale Erfgoedmagazine met de uitgebreide verhalen en meer foto's

Dat geldt zeker ook voor Chris Verloop (zie pagina 1) die een groot deel van het uiteindelijke plaatsingswerk deed op de brug: "Ik denk dat dit wel één van de leukste klussen is die ik heb mogen doen," vertelt hij in de veel bekeken video op onze sociale media, "ook vanwege het verhaal er omheen!"

Historisch onderzoek

Het plan om een reconstructie te maken van het Nieuwlanderhek, was opgenomen in het coalitieakkoord 2023-2026. "En wij, als vakgroep Erfgoed, hebben onze vinger opgestoken," vertelt monumentenadviseur Anne Pauptit, "Wij wilden deze opdracht graag oppakken om het samen met Stadswerk072 tot een goed einde te brengen. Vooral omdat we het belangrijk vonden dat het resultaat historisch verantwoord zou zijn. En dus gemaakt op basis van historisch onderzoek. Daarvoor hebben we Gertrud Topper ingeschakeld. Zij is bouwhistorisch archiefonderzoeker.

Ik wilde ook graag een tekenaar aan wie we dit met een gerust hart konden toevertrouwen. Dat werd John van den Heuvel van Natuursteenadviesbureau van den Heuvel. Eigenlijk omdat we er toen nog vanuit gingen dat de kolommen van natuursteen zouden zijn. Maar uit het onderzoek van Gertrud bleek dat alles van eikenhout was gemaakt, inclusief de hekpijlers."

Het werden dus holle eiken kolommen, met binnenin een vierkante stalen koker. Daar lopen onder meer de kabels door richting de lantaarns. De koppen van beide palen zijn samengesteld uit stukken eikenhout en vervolgens als massief geheel verwerkt.

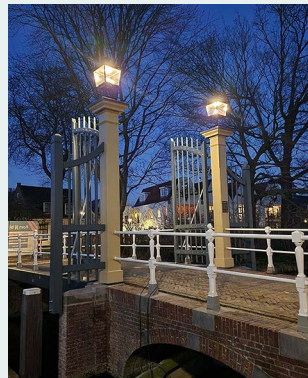
Met dank aan Ben Bijl

Het initiatief om het Nieuwlanderhek terug te brengen kwam vanuit betrokken inwoners van de gemeente Alkmaar en werd omarmd door gemeenteraadslid Ben Bijl. In 2016 werden de eerste plannen gemaakt. Ben maakte de plaatsing zelf niet meer mee, hij overleed in 2024. Maar mede dankzij zijn inzet is dit idee in 2026 werkelijkheid geworden.

Wethouder Lars Ruiter opent het nieuwe Nieuwlanderhek

< Vervolg van pagina 1

Nieuw Nieuwlanderhek moest wel historisch verantwoord zijn

"Vakmanschap staat bij ons centraal, maar dit is echt next level"

Op vrijdag 6 maart zette Lars Ruiter, wethouder openbare ruimte, voorgoed de deuren open van het nieuwe Nieuwlanderhek. Het is gemaakt door Koninklijke Oosterhof Holman, in opdracht van Stadswerk072. Pieter van Dijk van Oosterhof Holman benadrukte in zijn toespraak vooral het vakmanschap dat hiervoor nodig was.

Dit is echt next level

"Vakmanschap staat bij ons centraal, maar dit is echt next level," vertelt hij ons later. "En dat komt doordat het uniek is. Nu maken wij al nooit seriematige producten, elk project is in feite uniek. We hebben al verschillende ophaalbruggen en hameipoorten gemaakt, ook in Alkmaar. Maar zo'n hek als dit komt nauwelijks voor. Het is complex qua vormgeving en er was dus geen voorbeeld, want het was er niet meer. Dat vraagt weer net wat meer vakmanschap dan wij normaalgesproken al gewend zijn. En dat zie je terug bij de mensen die ermee bezig zijn, iedereen heeft er lol in om het te maken. Het plezier spat er vanaf."

Frans van Marle maakte opgravingen mogelijk voor pionier Cordfunke

“Ik had een brief van B&W waarmee ik alle werken stil kon leggen”

Vorig jaar september overleed Erik Heinz Pieter Cordfunke. Een pionier in de Alkmaarse stadsarcheologie. Dat Alkmaar in 1991 haar eerste professionele stadsarcheoloog kreeg, is mede aan Cordfunke te danken. Die verrichtte in de zeventiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw belangrijk voorwerk. En er was één man die daar altijd bij was. Frans van Marle, destijds verantwoordelijk voor de kunstwerken en waterlopen in de gemeente. Door een toevallige ontmoeting kwam het team weer met hem in contact. In het Archeologisch Centrum kijkt de inmiddels 85-jarige Frans terug op een bijzondere samenwerking die uitmondde in een hechte vriendschap.

Het was tijdens de opgraving in Oudorp, vorig jaar september, dat onze archeoloog Guus van den Berg in gesprek raakte met Frans van Marle. Aan het begin van diezelfde maand was Erik Cordfunke op 90-jarige leeftijd overleden.

Prof. dr. ing. Erik Heinz Pieter Cordfunke werkte als toponderzoeker in de anorganische chemie bij RCN in Petten. En als hoogleraar thermochemie aan de Universiteit van Amsterdam. Maar daarnaast was hij op vrijwillige basis actief in de archeologie. Met zijn werk wist hij inwoners en bestuur van de gemeente Alkmaar te overtuigen van het nut en de noodzaak van archeologisch onderzoek. Tot 1988 deed hij talloze opgravingen. En vanaf begin jaren zeventig was Frans van Marle daarbij.

Ik zorgde voor mensen en machines

Frans: “In de tijd dat ik in contact kwam met Cordfunke was alles nog wat minder georganiseerd. Hij wilde graag opgravingen doen en ik zorgde voor mensen en machines en was er dan ook de hele dag bij. Dat kon gewoon, want ik was zo vrij als een vogeltje in mijn werk. Ik kreeg een budget per jaar voor het onderhoud van de bruggen en waterlopen. ‘Ga jij je gang maar,’ zei mijn afdelingshoofd, ‘Als ik maar geen klachten

Frans van Marle (rechts), samen met Erik Cordfunke na het lichten van de stoffelijke resten van de Hollandse graaf Floris I in Egmond in 1979. (Foto: B.K.S. Dijkstra)

Een dikke map vol krantenknipsels. Soms met foto's die weer nieuwe beelden geven van de opgravingen in de periode vóórdat de gemeente Alkmaar een eigen archeologische dienst had.

Frans hield alle opgravingen bij in zijn oude werkagenda's die hij altijd heeft bewaard

krijg.’ De lijntjes waren toen veel korter. Prachtig vond ik het. Ik had de mooiste baan van de gemeente. Dat zei iedereen en dat vond ik zelf ook. Mede omdat ik zo vrij was.”

‘Met zijn tweeën groeven we het graf op van Floris I. Dat was een hele belevenis!’

En zo af en toe een opgraving, dus?

“Ja, inderdaad. Ik had een brief van burgemeester en wethouders met toestemming om werkzaamheden stil te laten leggen. Dat deed ik als ik dacht dat er iets interessants zou zijn voor een opgraving. Cordfunke werkte toen bij ECN in Petten en kon net als ik zijn eigen tijd indelen.

Ik kwam door mijn functie natuurlijk bij werkzaamheden door de hele stad. Ik zag het altijd als ergens de grond open ging of als er gebouwd werd. Dan nam ik contact op met Cordfunke en als hij er wat in zag, spraken we een dag af om aan de slag te gaan. Dan zei ik tegen de werklui dat ze een bepaalde hoek even met rust moesten laten totdat de archeoloog was geweest.

Wat maakte de meeste indruk op je?

“Nou, ik had zelf eigenlijk niet zoveel kijk op die dingen. Had voordat ik bij de gemeente kwam werken zelfs nog nooit van archeologie gehoord... Maar ik weet nog wel heel goed die opgraving van een houten put aan het Canadaplein in januari 1976. Berekoud was het toen!

In 1977 hebben we opgegraven aan het Waagplein en in de Brillesteeg en in 1978 bij de Kapelkerk. In dat jaar is ook gegraven in de Oudorperpolder. Cordfunke kon daar niet bij zijn omdat hij ziek was. Er zijn toen wel een paar proefsleuven gemaakt door de gracht van de Nieuwburg. Later kwam Cordfunke er weer bij, samen met een archeoloog uit Amsterdam. Ik maakte altijd foto's en die leverde ik dan aan bij Cordfunke. Zo onstond een hechte vriendschap!

Het graf van Floris I

Frans laat zijn agenda's zien van die jaren, waarin elke opgraving netjes is vermeld: “Maar wat me het meest is bijgebleven, was de opgraving van het graf van Floris I in 1979 bij de abdij in Egmond. Met zijn tweeën hebben we toen dat graf opgegraven. Dat was een hele belevenis! Ik weet nog dat we hutspot aten met de broeders aan tafel.”

Altijd bevriend gebleven

De hechte samenwerking duurde tot 1988. Toen stopte Cordfunke met zijn archeologische onderzoeken. In 1991 stelde de gemeente Alkmaar de eerste stadsarcheoloog aan in de persoon van Peter Bitter.

Erik Cordfunke tijdens één van de opgravingen in de gemeente Alkmaar

Frans: “Ik wist toen al dat ik in 1995 op 55-jarige leeftijd kon stoppen met werken. En dat heb ik ook gedaan. Peter vroeg nog of ik niet wilde blijven. Maar mijn binding met archeologie had voor mij vooral te maken met Cordfunke met wie ik altijd bevriend ben gebleven. Dat was gewoon een ontzettend leuke tijd waar ik nog steeds met veel plezier op terugkijk.”

[Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl](https://erfgoedalkmaar.nl)

Foto boven: Frans van Marle laat zijn verzameling herinneringen zien in het Archeologisch Centrum. Van links naar rechts: Guus van den Berg, Frans van Marle, Kayleigh Kremer en Niels Tuinman.

Foto onder: Frans van Marle buigt zich samen met Nancy de Jong over een plattegrond uit zijn verzameling.

Student Bouwkunde analyseert De Groene Zwaan in De Rijp

“Een gebouw met symmetrische elementen dat je eenvoudig anders in kunt delen!”

Opnieuw zijn studenten Bouwkunde van Hogeschool InHolland aan de slag gegaan met gebouwen in de gemeente Alkmaar, in samenwerking met de gemeente. Deze keer bestudeerden studenten verschillende buurthuizen in de gemeente. De resultaten werden in februari gepresenteerd in theater De Vest. Wethouder Jan Hoekzema ontving een dik boek met alle tekeningen. Zoals die van Lara Schutijser. Deze Bouwkundestudente bestudeerde in haar derde jaar De Groene Zwaan in De Rijp. Een monumentaal gebouw dat nu gebruikt wordt als cultureel centrum. Als extra opdracht ontwierp ze een paviljoen voor in de tuin...

In de bundel die werd uitgereikt aan de gemeente worden per onderzocht buurthuis de kenmerken van het gebouw genoemd, de bouwkundige status plus een mogelijk onderhoudsplan. Daarnaast wordt inspiratie aangereikt voor eventuele transformatie van het gebouw.

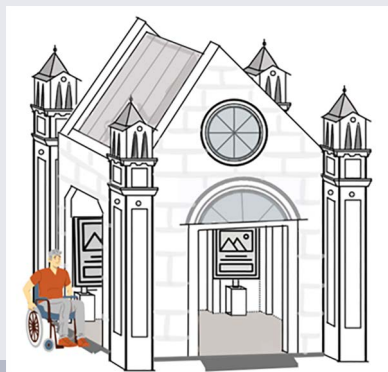
Blij met De Groene Zwaan

In deze samenwerking met de gemeente Alkmaar krijgt elke deelnemende student een gebouw toegewezen door de docent. Voor

De Groene Zwaan in De Rijp

Eén van de schetsen uit het ontwerp van Lara

Lara Schutijser was dat De Groene Zwaan in De Rijp: “Ik was één van de weinigen met een echt oud gebouw. Mijn interesse ligt vooral bij oude gebouwen, dus ik was hier heel blij mee!”

De Groene Zwaan is in 1788 gebouwd. Het is een paar keer gerenoveerd, in onder andere 1927 en 1970 en 2018. In 1969 werd het gebouw eigendom van de stichting de Groene Zwaan en sindsdien is het een cultureel centrum dat nog altijd druk bezocht wordt.

Kun je iets vertellen over jouw opdracht?

“Eerst heb ik een ontwerpanalyse gemaakt. Dan kijk je naar de omgeving en naar het gebouw zelf en naar de ontwerpprincipes die daarbij kwamen kijken. Dit gebouw was vroeger een Lutherse kerk. Dat zag je ook nog wel aan de stijl. De kerk past het beste bij een classicistische bouwstijl. Die staat bekend om de symmetrische vormen, een strakke sobere gevel met natuursteen. Dit gebouw is trouwens niet helemaal symmetrisch en daarom niet volledig classicistisch.”

Ben je zelf gecharmeerd van het gebouw?

“Ja, ik vond het wel echt een mooi gebouw! Vooral met die oude materialen en versieringen die er nog in zitten. Die wilde ik ook graag meenemen in het paviljoen dat ik daarna mocht ontwerpen als tweede opdracht, voor het vak Concept Ontwerp. Daarbij keek je eerst naar de omgeving, het hele dorp De Rijp. En dan moest je drie uitgangspunten verzinnen voor een ontwerp.”

Ik had een paviljoen bedacht dat zou dienen als informatiepunt. Met informatie over De Rijp en over het gebouw zelf. Daarbij heb ik verschillende elementen uit het oorspronkelijke ontwerp laten terugkomen. Zoals die torentjes van het middelste gebouw, en ook een roosvenster. Maar ik heb het wel iets meer open ontworpen, zodat het ook wat toegankelijker is.”

Is het de bedoeling dat het wordt uitgevoerd?

“Op zich niet, dit is gewoon een oefening. Maar ze vroegen wel of ik het ontwerp wilde doorsturen.”

Lees het hele interview op erfgoedalkmaar.nl

Stage bij vakgroep Erfgoed

Tim van der Heijden over het vergroenen van een monument

Het afgelopen halfjaar liep Tim van der Heijden, student Bouwkunde bij Hogeschool InHolland, stage bij het Erfgoedteam. Hoewel het onderzoek vooral over duurzaamheid ging, was de vakgroep Erfgoed wel de juiste stek. Tim boog zich bij zijn onderzoek over de voormalige ambachtsschool aan de Bergerweg 1. Hoe zou je zo'n monumentaal gebouw kunnen verduurzamen en vergroenen? Samen met Tim, die van kinds af aan al gefascineerd is door de natuur, blikken we terug op zijn stage: "Dat monumentale beeld mag dus niet veranderen".

Hoe kwam je bij de gemeente terecht voor deze stage?

"Ik was met nog drie andere studenten bezig met een onderzoek naar de klimaatrisico's in de Spoorbuurt. En bij een expertmeeting ontmoette ik Jordy, de gemeentelijke adviseur verduurzaming monumenten. Als je zo'n onderzoek doet voor je opleiding, is het de bedoeling dat je aan het eind experts uit de praktijk uitnodigt om je resultaten te laten zien. Dan kun je hun feedback nog verwerken in het onderzoek."

Ik vroeg Jordy naar eventuele stagemogelijkheden bij de gemeente over dit onderwerp. Want dat sprak me wel aan. Het toekomstbestendig maken van de leefomgeving is voor mij een belangrijk onderwerp. Ik ben me ervan bewust dat de situatie in Nederland best wel kritiek is. Allereerst leven we natuurlijk onder de zeespiegel. Het grootste risico is dus wateroverlast. En hittestress komt daar dan bij omdat we in een heel stedelijk land wonen met veel bebouwing."

Waar komt jouw interesse in dit onderwerp vandaan?

"Ik ben eigenlijk van jongs af aan al erg geïnteresseerd in de natuur. Ik heb thuis een hele kamer vol planten. En als tiener had ik een eigen YouTube kanaal, Tim in het wild. Dan ging ik op zoek naar slangen en vissen. Ik denk dat die filmpjes er trouwens nog steeds op staan..."

Oude ambachtsschool

"Voor de gemeente Alkmaar mocht ik uiteindelijk onderzoek doen naar de mogelijkheden voor het toekomstbestendig maken van de oude ambachtsschool aan de Bergerweg. Het gebouw waar onder andere het Regionaal Archief en het Archeologisch Centrum van de gemeente zitten. Dat is een monument, dus ik kreeg mijn stageplek bij de vakgroep Erfgoed."

De stage duurde in totaal 18 weken. Het was een proefproject en geen meewerkstage. Dat bevorderde aan de ene kant het zelfstandig werken voor mij. Aan de andere kant was ik zo minder betrokken bij hoe het standaard gaat

Het gebouw aan de Bergerweg 1 waar nu onder meer het Regionaal Archief zit, het Archeologisch Centrum van de gemeente en de Kunsttuinleer

bij een gemeente. Al krijg je dat wel mee. Ik werd wel echt opgenomen in het erfgoedteam. En dat is echt een heel fijn team. Ze zijn heel erg op elkaar ingespeeld, merk ik en staan altijd open voor overleg. Ook al kon ik niet altijd alle inhoudelijke informatie bij ze halen, ik kon altijd bij ze terecht.

Elke middag rond lunchtijd doen ze een rondje door de stad en dan ging ik altijd mee. Dat is bijzonder leerzaam. Want de binnenstad staat natuurlijk vol met monumenten en de monumentenspecialisten zijn zo gepassioneerd bezig met hun werk, dat het net is alsof je met elkaar in de dierentuin bent. Zo krijg je wel mee dat dat monumentale beeld dus niet mag veranderen. Dat gold natuurlijk ook voor Bergerweg 1. Je kunt daar niet zomaar even de gevels gaan vergroenen, bijvoorbeeld."

En gaat de gemeente nu iets doen met jouw bevindingen?

"Dat zou heel mooi zijn, maar dat weet je natuurlijk nooit. Ik weet in elk geval wel dat ze serieus gaan kijken naar mogelijkheden om het gebouw te verduurzamen. Mijn onderzoek was eigenlijk specifiek gericht op de binnentuin en de buitenruimte. En ik heb ter onderbouwing van mijn ontwerp een 3D-model en specifieke kaartlagen gemaakt voor de locatie. Dit kan misschien gebruikt worden wanneer ze daadwerkelijk aan de slag gaan."

Lees het hele interview op erfgoedalkmaar.nl. Wat gebeurt er bijvoorbeeld op Bergerweg 1 bij extreme regen of hitte?

Mariaklok Dominicus klinkt op nieuwe plek

Na de plaatsing mag beiaardier Christiaan Winter de bel alvast voorzichtig testen

De Mariaklok op de Algemene Begraafplaats aan de Westerweg in Alkmaar kan sinds 6 april geluid worden. Dat mag overdag op aanvraag bij uitvaarten en daarnaast bij dodenherdenking en Allerzielen. De Mariaklok was één van de drie luidklokken van de Dominicuskerk, die tot 1984 aan de Laat stond. Sinds 19 december staat de klok op de Algemene Begraafplaats, in een speciaal gebouwde klokkenstoel.

Voordat de klok in gebruik zou worden genomen, wilde de gemeente eerst een geluidsonderzoek doen. Overigens vallen kerken en begraafplaatsen buiten de gebruikelijke geluidsregels. Ook voor het luiden van klokken tijdens bijeenkomsten gaan deze geluidsregels niet op. Dat betekent dat het volgens de regels al toegestaan was om de klok te luiden. De gemeente wilde ondanks dat toch graag het onderzoek uitvoeren, zodat voor de buurt duidelijk zou worden hoe hard de klok klinkt.

Vergeleken met algemene norm

Dat gebeurde begin dit jaar en in maart waren de resultaten bekend. De metingen laten zien dat bij de dichtstbijzijnde woningen een niveau van ongeveer 73 decibel wordt bereikt. Omdat voor dit soort klokken geen geluidsregels gelden, zijn de metingen vergeleken met de algemene normen die gelden voor geluid. De 73 decibel ligt iets boven de standaardnormen van 70, maar die zijn in dit geval dus niet van toepassing. Ook is duidelijk afgesproken hoe vaak en hoe lang de klok mag luiden. Al deze informatie is gedeeld met omwonenden, zodat zij weten waar ze aan toe zijn.

Bij uitvaarten op aanvraag

Sinds 6 april kan de klok geluid worden. Dat kan op aanvraag bij uitvaarten. De klok zal dan maximaal 2 minuten achter elkaar geluid worden, terwijl de overledene wordt begeleid naar de laatste rustplaats. Daarnaast kan 's avonds op twee dagen in het jaar maximaal vijf minuten worden geluid. Op 4 mei, voordat om 20:00 uur het stiltemoment start. En tijdens Allerzielen op of rond 2 November, op één moment tussen 18:00 en 20:00 uur.

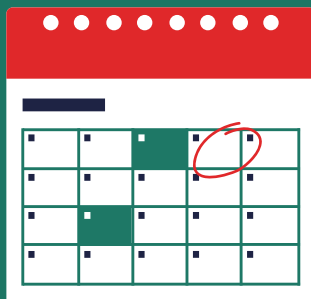

De stalen klokkenstoel zal later dit jaar nog zwart worden geschilderd als finishing touch

Lees meer over de Mariaklok en de nieuwe plek op de Algemene Begraafplaats op erfgoedalkmaar.nl

Zin om iets leuks te doen? Check de Erfgoedagenda!

In de Erfgoedagenda voor de regio Alkmaar vind je evenementen die over erfgoed gaan óf die in een monument plaatsvinden. Van exposities en lezingen tot en met concerten en rondwandelingen. Ben je zelf organisator? Je kunt je evenement gratis plaatsen!

Volg jij Erfgoed Alkmaar al op Facebook en Instagram?

Volg jij Erfgoed Alkmaar al op Facebook en Instagram? Hier vind je, behalve elke week een verrassend Detail op Dinsdag en een verse Vondst op Vrijdag, nog veel meer waardevolle foto's, filmpjes en wetenswaardigheden over erfgoed in de gemeente Alkmaar.

Laatste project voor Stichting tot Behoud Torenuurwerk

Torenuurwerk voormalige Dorpskerk Oterleek tikt weer als nieuw

Als je wel eens in Oterleek komt, ken je vast het kerkje aan de Dorpsstraat. Deze voormalige dorpskerk is onlangs verkocht en de nieuwe eigenaren gaan er een woonhuis in maken. Intussen gaven ze alvast opdracht voor een bijzondere klus in de toren. De Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk voerde hier haar duizendste en meteen allerlaatste project uit: het reviseren en automatiseren van het torenuurwerk. Op 5 maart werd het uurwerk opnieuw geplaatst.

De Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk speelde jarenlang een belangrijke rol in de monumentenzorg in Nederland. Dankzij hun inzet bleven talloze historische torenuurwerken behouden. In een tijd dat deze mechanische installaties vaak als lastig en verouderd werden gezien, dreigden ze regelmatig als schroot te eindigen.

De stichting wist die trend te keren. Door restauraties, onderzoek en documentatie werd duidelijk hoeveel vakmanschap en geschiedenis er in deze uurwerken schuilgaat.

Door vergrijzing van de vrijwilligers kwam het werk van de stichting de afgelopen jaren langzaam tot een einde. Het restauratieproject in Oterleek vormde een passend slotstuk: een rond projectnummer én een laatste werkdag op een bijzondere plek.

“Dit was een leuke laatste klus,” vertelt Jan Scholtens, penningmeester van de stichting. “Al is het niet letterlijk onze duizendste klus hoor. Ons doel was ook het registreren van torenuurwerken en dit is het duizendste registratienummer. We hebben ze niet allemaal gereviseerd en geautomatiseerd.”

Jammer dat jullie moeten stoppen?

“Ja, het is in wezen verdrietig dat er geen opvolging is. Misschien hadden we eerder naar technische scholen moeten gaan om opvolgers te zoeken. Maar wij hebben ons vooral geconcentreerd op het werk. Dat is nu dus afgelopen. We moeten binnenkort onze werkplaats op het hoogovensterrein ook verlaten, dus dan is het echt definitief. Al staat de stichting nog wel ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, dus wie weet...”

Grondige revisie

Met de klus aan het torenuurwerk in Oterleek zijn de vrijwilligers ongeveer een halfjaar bezig geweest. In augustus 2025 werd het torenuurwerk in Oterleek gedemon-

Foto boven: De klassiek versierde en vergulde wijzers vormen een opvallend contrast met de kalkstenen wijzerplaat. Die heeft een pittige Art Deco stijl. Met iets verhoogde moderne zwarte cijfers en met vergulde driehoekjes op de hoeken als extra accent.

teerd. Vervolgens werd het in onderdelen nagekeken. Tandwielen, assen en lagers werden schoongemaakt, ontroest en opnieuw afgesteld. Sommige onderdelen bleken door slijtage beschadigd en werden hersteld of vernieuwd.

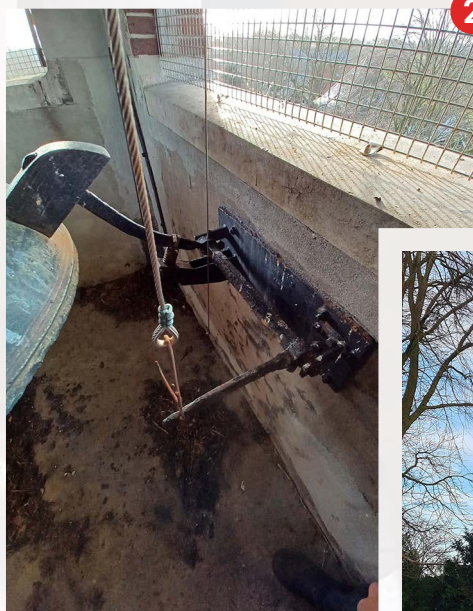
Automatisch opwindsysteem

Naast de revisie kreeg het uurwerk ook een modern automatisch opwindsysteem. Waar vroeger de zware gewichten met de hand moesten worden opgetrokken, gebeurt dat nu met twee elektromotoren en speciale opwindtrommels.

Ook de slaghamer van de klok werd schoongemaakt en gangbaar gemaakt. Daarnaast is een nachtstand aangebracht. Om de nachtrust van de omwonenden niet te verstoren, kan de klok nu 's nachts worden uitgeschakeld.

Lees het hele verhaal met extra foto's op erfgoedalkmaar.nl

Fotobijchriften: **1** Vrijwilligers van de stichting hijsen het uurwerk vanaf het plateau in de kerk **2** De slaghamer is ter plekke schoongemaakt en weer werkend gemaakt **3** Het charmante kerkje in Oterleek

Erfgoed behouden voor de toekomst

Gemeenteraad buigt zich over erfgoedbeleid

'Erfgoed is overal en voor iedereen'. Dat is de titel van het erfgoedbeleid voor de komende tien jaar. De afgelopen periode hebben de medewerkers van de vakgroep Erfgoed hard gewerkt aan het actualiseren van het erfgoedbeleid. Het resultaat is een gepassioneerd verhaal met concrete doelen voor de komende jaren. Ook de inwonerspeiling van afgelopen najaar is hierin meegenomen. Daaruit bleek wel dat historie in belangrijke mate het woonplezier vergroot voor de inwoners van de gemeente Alkmaar. Het beleid is inmiddels aangeboden aan de gemeenteraad die zich er op 16 april over buigt.

Erfgoed is overal om ons heen. Zichtbaar en niet zichtbaar. Erfgoed draagt bij aan een omgeving die aantrekkelijk is om te (komen) wonen en werken. Voor wetenschappers is erfgoed een bron die laat zien hoe onze omgeving in de loop van de eeuwen is ontstaan en uitgegroeid tot de wereld die we vandaag kennen. Voor inwoners geeft de historie identiteit aan hun woonplaats, hun thuishaven. Dat blijkt ook uit de inwonerspeiling die vorig najaar is gehouden. De reacties van inwoners bevestigden voor de vakgroep op allerlei vlakken dat het beleid aansluit bij de beleving van de inwoners.

Behouden, maar ook vernieuwen

Het nieuwe beleid bouwt voort op het erfgoedbeleid uit 2016. De koers blijft in grote lijnen hetzelfde, maar wordt op een aantal punten aangepast. Dat is nodig door nieuwe wet- en regelgeving, maar ook doordat inwoners, ondernemers en erfgoedinstellingen nieuwe wensen en inzichten hebben.

De opgraving in het voormalige V&D-gebouw in 2024

Erfgoed is overal en voor iedereen
Erfgoedbeleid 2026-2036 gemeente Alkmaar

Beheerder/conservator Tosca Sombroek bij het zojuist geplaatste gevelbordje voor Museum in 't Houten Huis. De nieuwe gevelbordjes hebben een QR-code naar foto's en verhalen. Waarmee het erfgoed meer zichtbaar en vindbaar wordt voor iedereen.

Zo laten inwoners weten dat de historische omgeving bijdraagt aan hun woonplezier en dat zij het belangrijk vinden om erfgoed te behouden en door te geven. Ondernemers zien juist dat het historische karakter van Alkmaar bezoekers aantrekt. Erfgoedinstellingen vragen aandacht voor onderwerpen zoals gebouwgebonden kunst en het beter beschermen van historische structuren, zoals molenbiotopen en belangrijke zichtlijnen in het landschap.

Erfgoed zichtbaar en beleefbaar maken

De komende jaren wil de gemeente het erfgoed niet alleen behouden, maar ook beter zichtbaar en beleefbaar maken. Dat gebeurt bijvoorbeeld door publieksactiviteiten, zoals Open Monumentendag, door vondsten digitaal toegankelijk te maken en door verhalen over de geschiedenis zichtbaar te maken in de openbare ruimte.

In het beleidsplan zijn onder meer specifieke doelen geformuleerd voor de komende tien jaar voor archeologie, voor het bovengrondse erfgoed, voor bouwhistorie en voor erfgoed en duurzaamheid. Ook de manier waarop de vakgroep die doelen wil bereiken, is in het plan te lezen.

Verder blijft de vakgroep Erfgoed actief vertellen over het zorgen voor erfgoed in de gemeente, zowel online als offline. Via de goed bezochte website, de sociale media, met ruim 4800 volgers op Instagram en ruim 4100 op Facebook en via de digitale nieuwsbrief die zeven keer per jaar naar 3500 abonnees wordt verstuurd. Zo worden verhalen, vondsten en inzichten steeds gedeeld met een breed publiek.

Het beleidsplan voor 2026 tot 2036 is mooi vormgegeven met aansprekend beeldmateriaal en is binnenkort te vinden op onze website.

Lees het volledige artikel op erfgoedalkmaar.nl

AANDACHT VOOR NIEUW ERFGOED

Studie naar sociale woningbouw is begin van uitgebreide inventarisatie

We kondigden hem al aan in de wintereditie van Erfgoedmagazine Alkmaar. Rama 34: 'Voor iedereen een thuis'. Rama is de afkorting voor Rapporten over de Alkmaarse Monumenten en Archeologie. En Rama 34 is een inventarisatie van de sociale woningbouw in Alkmaar van 1880 tot 1990. Van hofjes in het Emma-kwartier tot huurwoningen in De Rijk. Dit is de eerste stap van het verder in kaart brengen van 'nieuw erfgoed' in onze gemeente. Rama 34 is binnenkort gratis te downloaden op onze website.

Er is veel erfgoed in de gemeente Alkmaar. Dat zie je vooral in de dorpskernen, in het oude landschap en in de binnenstad. Maar er is nog meer erfgoed dat we nog niet, of nog niet voldoende in beeld hebben. Denk bijvoorbeeld aan gebouwen uit de post-65 periode. Dat zijn panden die zijn gebouwd na 1965 en die tegenwoordig steeds meer gewaardeerd worden. Volgens nieuwe wetgeving moet in de omgevingsplannen goed rekening worden gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarden. In Europese verdragen wordt opgeroepen om dit voor de hele gemeente te onderzoeken. Daarom richt de vakgroep de komende jaren de ogen op dit 'nieuwe' erfgoed, om zo een completer beeld te krijgen waar en welke cultuurhistorische waarden te vinden zijn.

STUDENTEN MAKEN 3D-ERVARING VAN WAAGTOREN

Vier studenten Stedebouw en Bouwkunde van hogeschool InHolland beklommen vorige maand een paar keer de Waagtoren. Ze kregen de opdracht een publiek toegankelijke 3D-ervaring te ontwerpen en te creëren van een gebied of erfgoedobject. En wat is dan aansprekender dan de Waagtoren?

Bouwkundige en historische details

Op een regenachtige ochtend in maart, brachten de studenten hun eerste werkbezoek aan de Waagtoren. Ze wilden meer weten over de bouwkundige aspecten van het gebouw. Tijdens een rondleiding door monumentenadviseur Anne Paupitit en bouwhistoricus Jeroen van der Kuur werd vooral de binnenkant van de toren uitgebreid bekeken en besproken. Nauwkeurig werden alle bouwkundige en historische details belicht. Op weg naar boven, via steeds smaller wordende trappen en deurtjes. Via de smalle omloop buiten en de

Inventarisatie sociale woningbouw

Het inventariseren van dit 'nieuwe' erfgoed doen wij als vakgroep per thema. En de studie naar sociale woningbouw is een eerste resultaat. In de hele gemeente is de afgelopen eeuw een grote hoeveelheid sociale woningen gebouwd. En vaak ging dat om interessante en innovatieve projecten. Projecten waar je met andere ogen naar gaat kijken als je het onderzoek gelezen hebt.

Verder met scholen, post-65 en meer

En nu dus verder met andere interessante gebouwen. Op stapel staan een overzicht van scholen in de gemeente, naast een studie over post-65 gebouwen. Ook de iconische stolpen in onze gemeente hebben uiteraard onze aandacht. Verder denken we aan een onderzoek naar publieke gebouwen zoals buurthuizen, bibliotheken en overheidsgebouwen. En suggesties zijn welkom. Andere ideeën en interessante invalshoeken voor inventarisatie, mag je altijd mailen naar erfgoed@alkmaar.nl Vermeld in het onderwerp: Ideeën voor inventarisatie erfgoed.

Inventarisatie, en dan?

Het idee is dat we over een aantal jaar en na verschillende onderzoeken, een goed overzicht hebben van 'nieuw' erfgoed in de gemeente. Samen met het erfgoed dat al beschermd is, hebben we dan een goed overzicht. Ook kunnen de resultaten worden meegenomen in een gebiedsbiografie die we willen maken voor de gemeente. Daarin gaan wij vastleggen hoe de gemeente zich door de eeuwen heeft ontwikkeld tot het karakteristieke Alkmaar van vandaag. Het belooft een mooie zoektocht te worden!

Jeroen van der Kuur, bouwhistoricus

plek waar de beiaardier het carillon bespeelt. Plus natuurlijk de klokkenetage bovenin.

De studenten maken een 'Proof of Concept' van de toren, in de vorm van een 3D film of een Virtual Reality model. Ze krijgen daarbij technische ondersteuning van onze adviseurs digitaal erfgoed Ruben de Smidt en Roel van der Vlugt. Uiteraard gaan we dit project volgen, dus later meer!

BIJZONDERE BODEMVONDST

Rijk met een hoge kraag

1 Tijdens de befaamde opgraving aan de Langestraat, na de nieuwjaarsbrand van 2015, hebben we ontzettend veel bijzondere vondsten gedaan. Een heleboel hebben we hier al uitgebreid laten zien. Zoals het beroemde leren muiltje en de gouden trouwring van Maria Tesselschade. Toch neem ik je in deze aflevering niet mee naar het goud of het leer, maar naar een ander voorwerp dat een dame van stand gedragen zou hebben: een zogenoemde rebato...

Ja, inderdaad. Die ene keer in 2015 vonden mijn collega's écht goud. Een leuk detail, want het is één van de meest gestelde vragen van voorbijgangers bij een opgraving: "Hebben jullie al goud gevonden?" Meestal is het antwoord nee. Maar in dit geval konden ze dus volmondig ja antwoorden.

Deze keer wil ik het hebben over twee identieke bordjes waarop we een elegant geklede vrouw zien, uit de zeventiende eeuw. Ze heeft ons de rug toegekeerd, maar ondanks dat valt er veel te ontdekken. Haar haar is netjes opgestoken, ze houdt een waaiertje vast en waarschijnlijk droeg ze prachtige leren muiltjes. Haar mouwen zijn rijk afgewerkt en de achterkant van haar jurk is vol details. De brede rokken, de vele lagen stof en vooral de enorme kraag geven aan dat we hier te maken hebben met iemand uit de hogere kringen. En wij gaan nu eens inzoomen op de grote kraag.

3

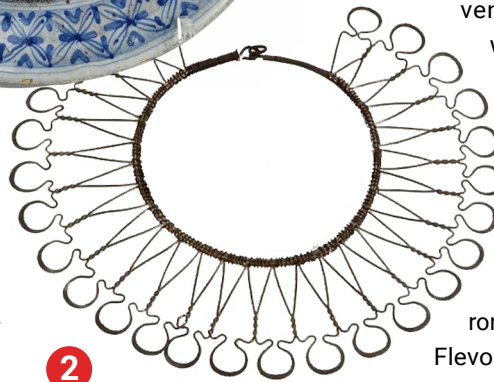

1

Rebato

We zien namelijk een opvallende constructie die de hoge kraag op zijn plek houdt. Dit is een rebato: een metalen kraaghouder die vanaf het eind van de zestiende tot in de vroege zeventiende eeuw werd gebruikt. In Nederland was de rebato populair onder zowel vrouwen als mannen uit welgestelde families. De kraag moest namelijk niet alleen mooi zijn, maar ook indrukwekkend en hij moest stevig rechtop staan.

Daar was ondersteuning voor nodig. In bronnen uit die tijd wordt beschreven dat zulke kraaghouders werden gemaakt uit ijzerdraad, karton of balein, afhankelijk van de rijkdom van de drager.

2

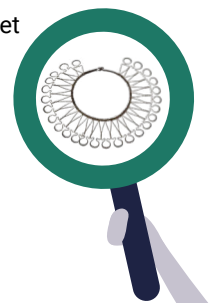
Voorbeeld uit Flevoland

Een verzilverde koperen ronde kraaghouder uit oostelijk Flevoland, geeft een goed beeld van hoe zo'n hulpstuk eruitzag. Deze kraaghouder komt van een vrachtschip dat is vergaan aan het begin van de zeventiende eeuw op de Zuiderzee en is gevonden in het huidige Lelystad.

Erg leuk vind ik dat één van de bordjes is gerestaureerd. En het kon perfect worden nagemaakt omdat we dus ook het andere bordje hadden. Als je goed kijkt, kun je zien dat het gerepareerde bordje (afb 1) is aangevuld met gips en beschilderd in het midden.

Maartje Kramer, depotbeheerder

- 1** Bordje uit de Langestraat na restauratie
- 2** Verzilverde koperen kraaghouder uit oostelijk Flevoland (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)
- 3** De twee bordjes vóór de restauratie

Colofon

Erfgoed Magazine Alkmaar is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar.

Afbeeldingen Uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar, Joop Elsinga, Ritske Velstra en Judith Flapper.

Opmaak & vormgeving Delta3

Druk ADC Nederland, 's-Hertogenbosch.

(Eind)redactie en interviews Judith Flapper, Allesinbalans.nu

Contact en tips voor de redactie erfgoed@alkmaar.nl

GRATIS abonnement Meld je aan op erfgoedalkmaar.nl voor de digitale nieuwsbrief. Mail naar erfgoed@alkmaar.nl voor het papieren magazine.

Voor uitgebreide artikelen en meer erfgoedverhalen erfgoedalkmaar.nl

Alles over regelgeving en subsidieformulieren alkmaar.nl

Erfgoed Alkmaar